

Üniversite Öğrencilerinin Medya Okur-Yazarlık Düzeylerinin Bazı Faktörler İle İlişkisi

Selvinaz SAÇAN

Adnan Menderes Üniversitesi, Söke Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü

Aydın

Derya ADIBELLİ

Adnan Menderes Üniversitesi, Söke Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü

Aydın

Özet

Küreselleşme ve teknolojinin gelişmesi bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmış ve bilgiye ulaşım kaynaklarını arttırmıştır. Bilgiye ulaşım kaynaklarının artması, bilgiye ulaşan ve bilgi veren kişi veya kurumlar için kolaylık sağlarken pek çok kişinin uzmanlık alanı olmadığı halde sağlık, eğitim gibi toplumun birçok kesimini ilgilendiren alanlarda uzmanmış gibi söylemlerde bulunmasına da neden olmuştur. Bu durum bilgi kaynağı çoğunlukla internet olan ve öğrencilerin sorgulama ihtiyacı duymadıkları bilgilerin eleştirel bakış açısı ile sorgulanması ve bilgi kaynaklarının araştırılmasını zorunlu hale getirmiştir. Üniversite eğitimine devam etmekte olan öğrencilerin doğru bilgiyi seçebilme ve halkı bilinçlendirebilme yetisine sahip olması önemlidir. Bu çalışmada; üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri ve internet erişimi, TV izleme, sosyal medyayı kullanma değişkenlerinin medya okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Tanımlayıcı türde olan bu araştırma, 1-28 Ekim 2015 tarihleri arasında Adnan Menderes Üniversitesi Söke Sağlık Yüksekokulu'nda öğrenim görmekte olan 1. ve 2. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, ilgili okulda öğrenim görmekte olan 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin tümü, örneklemini ise çalışma için gönüllü olan 209 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen "Demografik Bilgi Formu" ile "Medya Okuryazarlığı Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin kodlanması ve değerlendirilmesinde SPSS 20.0 programı; analizinde frekans, yüzdeler oran, student t testi ve varyans analizi (ANOVA: Analysis of Variance) kullanılmıştır.

Çalışmada, öğrencilerin % 71.3'ünün kız, % 28.7'sinin erkek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin TV'de izledikleri ilk üç programın, müzik ve eğlence programları (%57.8), diziler (%56.9) ve filmler (%49) olduğu; izledikleri programlarda aradıkları üç temel özelliğin, eğlendirme (%77.6), haber ve bilgi verme (%72.7) ve eğitim (%69.8) olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin interneti kullanmalarındaki üç temel sebep, bilgiye erişim (%78.5), sohbet (%72.2) ve eğlence (%57.6)'dir. Araştırmada, Medya Okuryazarlık Ölçeğinin alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Cinsiyete göre bilgi sahibi olma, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre bilgi sahibi olma ve analiz edebilme-tepki oluşturabilme, gelir durumlarına göre analiz edebilme-tepki oluşturabilme ile yargılayabilme-örtük mesajları görebilme alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuş ($p < 0.05$); diğer değişkenler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri ortalamasının üstünde olup öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve gelir durumları medya okuryazarlık düzeylerini etkilemektedir. Sağlık bilimleri alanında öğrenim gören öğrencilerinin medya içeriği üretme konusunda bilgi ve becerilerinin artırılması ve seçmeli derslerde bu programlara yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, medya, medya okuryazarlığı

Factors that Affect Media Literacy Level of University Students

Abstract

Globalization and technology development facilitated access to information and increased access to information resources. Increased access to information resources, reaching knowledge and information that individuals or organizations for convenience while many people to engage in discourse on matters which interest big part of society about health, education and such topics that require specialist expertise, although it was not the cause. There is a need for critical rethinking when looking into the source of the knowledge used by students who do not need to confirm Internet-based information. It is important for university students to single out the right information and to have enough ability to inspire awareness. In this research, students of different media literacy levels access the Internet and watch TV; the varied use of social media utilized to determine its impact on media literacy levels.

This descriptive study was conducted on first- and second-grade students at Söke Health High School from October 1 to 28, 2015. The population included all students receiving education in the mentioned school, and the sample was made up of 209 students who voluntarily took part in the study. Data was collected through the “Demographic Information Form” developed by the researchers and the “Scale for Media Literacy.” SPSS 20.0 software was used in the coding and assessment of the data, and the analyses were conducted through frequency, percentage, student t-test, and analysis of variance (ANOVA).

In the study, 71.3% of the students were female and 28.7% were male. The top three programs which students watch on TV were music and entertainment programs (57.8%), series (56.9%), and movies (49%). The three main features they are looking for in the programs they watch were entertainment (77.6%), news and information (72.7%), and education (69.8%). The three main reasons for using the Internet were access to information (78.5%), instant messaging (72.2%), and entertainment (57.6%). In the study, there were significant differences in media literacy subscales. Having knowledge according to gender, students are able to have information and analysis on the grade level they are studying on and react according to the state-reaction in the form. The ability to imply messages to see subscales was significantly different from the statistical point of view, and there was no significant difference between other variables.

The media literacy level of university students is above average; gender, level of education, and income status affect the level of media literacy. Increasing knowledge and skills in producing media content for students in the health sciences and elective courses is recommended to be included in these programs.

Key Words: University students, media, media literacy.

Giriş

Hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelen hemen hemen her ortamda ulaşılabilen, sahip olduğu özellikler nedeniyle eğlenceli bir öğrenme ortamı sunan medya araçları genç yaşlı herkesin ilgisini çekmektedir. Küreselleşme ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte bilgiye ulaşmak hem kolaylaşmış hem de bilgiye ulaşım kaynakları oldukça artmıştır. Bilgiye ulaşım kaynaklarının artması, bilgiye ulaşan ve bilgi veren kişi veya kurumlar için kolaylık sağlarken pek çok kişinin uzmanlık alanı olmadığı halde uzmanlık gerektiren konularda söylemlerde bulunmasına da neden olmuştur. Böylece elde edilen her bilginin eleştirel bakış açısı ile sorgulanması ve bilginin kaynağının araştırılması zorunlu bir hale gelmiştir. Öyle ki bilgilerin doğruluğu mutlaka farklı kaynaklardan teyit edilmelidir.

Çağımızda bilgiye ulaşmak için bir çok kaynaktan yararlanma imkanı bulunmakla birlikte, bilgiye ulaşmanın en kısa, kolay ve masrafsız yolu medya araçları, özellikle de internettir. Lyman ve Varian (2003), XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren dünya da bilgi patlaması yaşandığını belirtmişlerdir. Günümüzde bilgiye ilk sahip olan ve onu kullanılabilen daha avantajlı konuma gelmiştir (Oğuz, Oktay ve Ayhan, 2004). Postman (2006) medya aracılığı ile bilgilenmeyi itfaiye hortumundan su içmeye benzetmektedir. Bu nedenle bilgi kaynaklarının bulunması kadar bu kaynakların içinden ihtiyaç duyulan bilginin seçilmesi ve doğru şekilde kullanılması da oldukça önemlidir (Demiralay ve Karadeniz, 2009).

Medya, mesajların aktarımında kullanılan basılı (kitap, dergi, gazete, ...vb.) ve/veya elektronik (radyo, televizyon, İnternet, ... vb.) araçları içermektedir (Potter, 2005). Teknolojinin giderek ucuzlaması medya araçlarının büyük çoğunluğunu lüks tüketim malları olmaktan çıkarmış ve her bütçeye uygun teknolojik tüketim mallarında çeşitlilik artmıştır (Şahin, 2011). Hem bilgisayar hem de telefon özellikleri gösteren cep telefonlarının ülkemizde 2015 Mart ayı verilerine göre; abone sayısı 72 milyon, internet abone sayısı ise yaklaşık 43 milyon (TÜİK, 2015) olup cep telefonu kullanıcılarına her yaş grubunda rastlamak mümkündür.

Yaptığı çeşitli algı operasyonları ile kişilerin zihinlerini etkisi altına alarak mevcut görüşlerini tam zıttı bir alana çevirebilen medya, büyük bir güce sahiptir (Kırık ve Korkmaz, 2014). Klapper, medyanın toplumu değiştirme doğrultusundaki etkilerini; değiştirip dönüştürme, önemsiz değişiklikler yapma ve kuvvetlendirme olarak üç kategoride toplamıştır (Barrett ve Braham, 1995). Bu nedenle medyayı doğru tanıma, sunulan gizli mesajları fark edebilme, eleştirel gözle bakabilme ve doğru bilgiye ulaşma becerisine sahip olma gereklidir. Bu becerileri kazandırmada en önemli adımlardan biri de medya okuryazarlığı eğitimidir.

Okuryazarlık kavramı geleneksel anlamı dışında teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı gibi farklı bağlamlarda ele alınmış, bazen de birbirlerinin yerine de kullanılmıştır (Karaman, 2010). Medya okuryazarlığını; Thoman ve Jolls (2008) 21. yüzyılın eğitim yaklaşımı olarak nitelendirmekte, Babad (2012); bilgiye ulaşım, bilginin analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve iletilmesi olarak tanımlamakta, İnceoğlu (2007) ise yazılı ve yazılı olmayan farklı formatlardaki iletilere erişim, onları çözümüleme, değerlendirme yeteneği olarak açıklamaktadır. Medya okuryazarlığı eğitimi; medya ile kişinin kendi ilişkisinin bilinci, bilgiye, habere zahmetsizce ulaşabilme rolü, ön bilgi-medya anlayışı-gerçek dünya arasındaki ilişkiler, medyanın ticari bir işletme olması ve piyasa kurallarına göre işleme ve kritik-ideolojik bilinci içeren en az beş boyut içermektedir (Desmond, 1996).

Medya okuryazarlığı hayat boyu devam eden bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Materman, 1997; Buckingham, 2003). Medya okuryazarlığının erken yaşlardan başlayarak belli bir süreç boyunca hayat boyu geliştirilebilecek bir beceri olması, bu konuda verilecek eğitimin de okul öncesinden başlayarak yetişkin eğitimine kadar sürmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda 2007-2008 Eğitim ve Öğretim yılında ilköğretim müfredatına seçmeli Medya Okuryazarlığı dersi eklenmiştir. Fakat medya okuryazarlığı eğitiminin; sadece ilköğretimin ikinci kademesinde, haftada bir saat ve seçmeli ders olarak verilmesi medya okuryazarlığı eğitiminin amacına ters düşmüştür (Altun, 2009). 2012 yılında MEB, RTÜK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliği ile “Medya Okuryazarlığı Çalıştayı” yapılmış ve sonucunda Medya Okuryazarlığı eğitiminin okulöncesinden itibaren tüm eğitim kademelerinde diğer derslerle ilişkilendirilerek verilmesi vurgulanmıştır (RTÜK, 2012).

Sağlık iletişimi, bireylerin ve toplumun sağlığını korumak, hastalıkların önlenmesi konusunda bireyleri bilinçlendirmek ve olumlu sağlık davranışlarını göstermeyi kapsamaktadır. Sağlık iletişimi, sağlığı koruma yöntem ve teknikleri, sağlık sorunlarına neden olan faktörler, sağlık sorunları ile ilgili verilen bilgilerin anlaşılması ve sağlıklı yaşam becerilerinin geliştirilmesi için gerekli sağlık davranışları üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Ishikawa ve Kiuchi, 2010). Sağlık iletişiminde etkili medya araçlarından biri televizyon diğeri ise internettir.

Medya okuryazarlığı ile ilgili literatür tarandığında; üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmaların neredeyse tamamının eğitim fakültesi öğrencileri ile yapıldığı görülmüştür. Eğitim fakültesi öğrencilerinin eğitim-öğretimin değişik kademelerinde yer alacak olmaları ve medya okuryazarlık dersinin müfredata eklenmesi nedeniyle bu alanda ki çalışmaların yoğunlaştığı değerlendirilmektedir. Ancak medya okuryazarlığı becerisine sahip olmak;

demokratik katılım, bilinçli ve aktif vatandaş olma ve sosyal entegrasyonun önemli bir yolu olduğu düşünüldüğünde her bireyin bu eğitimi almasının önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Yöntem

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerini ve internet erişimi, TV izleme, sosyal medyayı kullanma değişkenlerinin medya okuryazarlık düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Tanımlayıcı türde olan bu araştırma, 1-28 Ekim 2015 tarihleri arasında Adnan Menderes Üniversitesi Söke Sağlık Yüksekokulu'nda öğrenim görmekte olan 1. ve 2. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, ilgili okulda öğrenim görmekte olan 1. ve 2. sınıf öğrencilerinin tümü, örneklemini ise çalışma için gönüllü olan ve veri toplama araçlarını tam olarak dolduran 209 öğrenci oluşturmuştur.

Veriler, ders saatleri dışında sınıf ortamında öğrencilere anket formu dağıtılıp gözlem altında doldurmaları ile toplanmıştır. Uygulamadan önce her bir öğrenciye çalışmanın amacı, anketi doldurma süresi, çalışmaya katılmanın gönüllük esasına dayandığı, katılımlarını herhangi bir noktada sonlandırabilecekleri, verdikleri bilgilerin araştırma dışında kullanılmayacağı, anketlere isim yazmanın gerekli olmadığı gibi açıklamalar yapıp, varsa soruları yanıtladıktan sonra çalışmaya katılımları konusunda sözel onamları alınmıştır. Çalışmanın amaç ve kapsamını içeren bir yazışma ile ilgili kurumdan yazılı izin alınmıştır.

Verilerin toplanmasında; araştırmacılar tarafından oluşturulan demografik bilgi formu ve Medya Okuryazarlık Ölçeği kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yer, mezun olduğu lise türü, ailesindeki kişi sayısı, anne-baba eğitim durumu ve mesleği, ailelerinin ortalama aylık gelir durumunun yanı sıra; yapmaktan hoşlanılan spor, sanatsal ilgi alanları, herhangi bir sosyal kulübe üye olma durumu, televizyonda en çok izlenen programlar ve bu programlarda aranan temel özellikler, interneti kullanım amaçları ve kullanım sürelerini sorgulayan sorulardan oluşmaktadır.

Medya Okuryazarlık Ölçeği: kişilerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla 2009 yılında Karaman ve Karataş tarafından geliştirilen 5'li likert tip bir ölçektir. Toplam 17 maddeden oluşan Medya Okuryazarlık Ölçeği, 1-5 arası puanlanmaktadır. Ölçek, "1=hiçbir zaman", "2=nadiren", "3=ara sıra", "4=sıklıkla" ve "5=her zaman" şeklinde puanlandırılmıştır. Bu puanlama şekli ile ölçekten alınabilecek en yüksek puan 85; en düşük

puan ise 17'dir. Ölçekten yüksek puan alması, kişilerin medyadan gelen mesajların farkında olduklarını, bu mesajlara eleştirel bakabilme ve içerik hakkında kendini yönlendirebilme becerilerinin, gelen mesajların içeriklerini analiz ederek tepki verme becerilerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Medya Okuryazarlık Ölçeği 3 alt boyuttan oluşmakta olup (bilgi sahibi olma, analiz edebilme/tepki oluşturabilme ve yargılayabilme/örtük mesajları görebilme), Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı 17 madde için "0.84" olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise, alt boyutların Cronbach's alfa değerleri sırasıyla; 0.83, 0.78 ve 0.73 olmak üzere ölçeğin genelinin değeri 0.91'dir.

Verilerin kodlanması ve değerlendirilmesinde SPSS 20.0 programı; analizinde frekans, yüzdelik oran, student t testi ve varyans analizi (ANOVA: Analysis of Variance) kullanılmıştır.

Öğrencilerin medyayı kullanma durumlarına göre, medya okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılmasında, interneti kullanmadaki temel amaç ve TV'de izlenen ilk üç program soruları, birden fazla seçeneğin işaretlendiği sorular olduğundan, SPSS'e aktarılmasında her bir seçenek ayrı bir madde olarak kodlanmıştır. Bu nedenle her bir maddenin ölçek puan ortalaması ile karşılaştırılmasında student t testi kullanılmıştır.

Bazı aktivitelere gün içerisinde ayrılan zaman ve öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre medya okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılmasında ise, cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre (1. ve 2. sınıf) ölçek puan ortalamaları arasındaki farkın incelenmesinde student t testi; mezun olunan okul, aile tipi, yaşamın büyük bölümünün geçtiği yer ve gelir durumuna göre ölçek puan ortalaması arasındaki farkın incelenmesinde varyans analizi (ANOVA: Analysis of Variance) kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum**Tablo 1.** Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n = 209)

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	149	71.3
Erkek	60	28.7
Mezun olunan lise türü		
Lise	62	29.7
Anadolu lisesi	79	37.8
Meslek lisesi	68	32.5
Yaşamının Büyük Bölümünün Geçtiği Yer		
Büyükşehir	41	19.6
İl merkezi	46	22.0
İlçe merkezi	91	43.5
Kasaba	8	3.8
Köy	23	11.0
Aile Tipi		
Çekirdek aile	175	83.7
Geniş aile	30	14.4
Parçalanmış aile	4	1.9
Aylık Gelir		
501-1000	50	23.9
1001-1500	64	30.6
1501-2000	33	15.8
2001-2500	29	13.9
2501-3000	20	9.6
3001 ve üstü	13	6.2
Annenin Mesleği		
Ev hanımı	179	85.6
İşçi	15	7.2
Memur	2	1.0
Serbest meslek	13	6.3
Baba Mesleği		
Çalışmıyor	16	7.7
İşçi	50	23.9
Memur	27	12.9
Serbest meslek	49	23.4
Emekli	67	32.1
Annenin Eğitim Düzeyi		
Okuma-yazma bilmiyor	35	14.7
Okur-yazar	21	8.8
İlkokul	107	45
Ortaokul	38	16
Lise ve üstü	37	15.5

Babanın Eğitim Düzeyi		
Okuma-yazma bilmiyor	4	1.7
Okur-yazar	12	5
İlkokul	94	39.5
Ortaokul	45	18.9
Lise ve üstü	83	34.8

Tablo 1’de öğrencilerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde, %71.3’ünün kadın cinsiyetinde olduğu, %37.8’inin anadolu lisesi mezunu olduğu, %43.5’inin yaşamının büyük bölümünü ilçe merkezinde geçirdiği, %83.7’sinin ailesinin çekirdek aile tipinde olduğu belirlendi. %30.6’sının aylık gelirinin 1001-1500 lira arasında olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin; anneleri çoğunlukla ev hanımı (%85.6), babaları emeklidir (%32.1). Yine anne ve babaların eğitim durumu çoğunlukla ilkokuldur (%45, %39.5).

Tablo 2. Öğrencilerin Medyayı Kullanma Durumlarının Dağılımı (n = 209)

Medyayı Kullanma Durumları	Sayı	%
TV de izlenen ilk üç program		
Müzik ve eğlence programları	118	57.8
Diziler	116	56.9
Filmler	100	49.0
İzlenen programlarda aranan üç temel özellik		
Eğlendirme	159	77.6
Haber ve bilgi verme	149	72.7
Eğitim	143	69.8
İnterneti kullanmada üç temel amaç		
Bilgiye erişim	161	78.5
Sohbet	148	72.2
Eğlence	118	57.6
Bazı aktivitelere gün içerisinde ayrılan zaman		
Sosyal medya (1-3 saat)	94	45.9
Bilgisayar oyunları (1 saatten az)	155	88.1
TV izleme (1 saatten az)	93	47.9
Müzik dinleme (1-3 saat)	86	41.7

Tablo 2’de öğrencilerin medyayı kullanma durumları incelendiğinde; öğrencilerin TV’de izledikleri ilk üç programın, müzik ve eğlence programları (%57.8), diziler (%56.9) ve filmler (%49) olduğu; izledikleri programlarda aradıkları üç temel özelliğin, eğlendirme (%77.6), haber ve bilgi verme (%72.7) ve eğitim (%69.8) olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin interneti kullanmalarındaki üç temel sebebin, bilgiye erişim (%78.5), sohbet (%72.2) ve eğlence (%57.6) olduğu saptanmıştır. Yine aynı tablo incelendiğinde öğrencilerin

gün içerisinde sosyal medyaya ve müzik dinlemeye 1-3 saat, bilgisayar oyunlarına ve TV izlemeye 1 saatten az zaman ayırdıkları tespit edilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Medyayı Kullanma Durumlarına Göre Medya Okuryazarlık Düzeyleri

Özellikler	Medya Okuryazarlık Ölçeği					
	Yanıt	N	X	S.S	Test	p
İnternete erişim	Evet	199	65,09	10,23	t=,141	,888
	Hayır	6	64,50	9,54		
İnterneti kullanmadaki temel amaç						
Bilgiye erişim	Evet	160	65,20	9,84	t=,378	,706
	Hayır	43	64,53	11,58		
Sohbet	Evet	146	64,93	10,42	t=-,269	,788
	Hayır	57	65,36	9,71		
Eğlence	Evet	117	64,20	9,85	t=-1,393	,165
	Hayır	86	66,22	10,61		
TV de izlenen ilk üç program						
Müzik ve eğlence programları	Evet	116	64,37	9,02	t=-1,885	,237
	Hayır	86	66,06	11,34		
Diziler	Evet	115	64,59	9,33	t=-,814	,417
	Hayır	87	65,75	11,02		
Filmler	Evet	100	64,96	10,16	t=-,187	,852
	Hayır	102	65,22	10,05		
Bazı aktivitelere gün içerisinde ayrılan zaman						
Sosyal medya	1 saatten az	44	65,34	12,10	F=,015	,985
	1-3 saat	94	65,03	9,22		
	4 saatten fazla	65	65,21	10,25		
Bilgisayar oyunları	1 saatten az	155	65,18	9,94	F=,356	,701
	1-3 saat	16	64,62	9,40		
	4 saatten fazla	4	69,25	13,52		
TV izleme	1 saatten az	92	65,34	10,35	F=,493	,612
	1-3 saat	83	64,77	10,11		
	4 saatten fazla	17	67,47	10,29		
Müzik dinleme	1 saatten az	52	64,69	11,65	F=-,199	,819
	1-3 saat	86	64,89	10,24		
	4 saatten fazla	66	65,77	10,21		

Tablo 3'te öğrencilerin medyayı kullanma durumlarına göre Medya Okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde, internete erişim, interneti kullanmadaki temel amaç, TV de izlenen ilk üç program ve gün içerisinde sosyal medya, bilgisayar oyunları, TV izleme ve müzik durumlarına göre Medya Okuryazarlık Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Medya Okuryazarlık Düzeyleri

Özellikler	Medya Okuryazarlık Ölçeği						MOÖ Toplam	Fark
	Bilgi sahibi olma		Analiz edebilme ve tepki oluşturabilme		Yargulayabilme ve örtük mesajları görebilme			
	X	S.S.	X	S.S.	X	S.S.		
Cinsiyet								
Kadın	28.68	3.78	22.07	3.94	15.05	2.75	65.85±9.38	-
Erkek	26.63	5.25	21.51	4.32	15.10	3.16	63.25±11.68	
Test ve Anlamlılık	t=2.756 p=.007		t=0.898 p=.370		t=-.205 p=.916		t=1.538 P=.128	
Sınıf								
Birinci	27.60	4.60	21.46	4.17	14.93	2.77	64.06±10.34	-
İkinci	28.94	3.73	22.70	3.73	15.30	3.04	66.93±9.58	
Test ve Anlamlılık	t=-2.286 p=.023		t=-2.203 p=.029		t=-.896 p=.371		t=.214 p=.050	
Mezun olunan okul								
Lise	27.37	4.66	21.22	4.29	14.50	3.14	63.15±11.12	-
Anadolu lisesi	28.27	4.50	22.15	4.28	15.25	2.92	65.68±10.61	
Meslek lisesi	28.52	3.81	22.25	3.52	15.36	2.49	66.14±8.44	
Test ve Anlamlılık	F=1,245 p=,290		F=1,240 p=,291		F=1,758 p=,175		F=1,610 p=,202	
Aile tipi								
Çekirdek aile	28,00	4,33	21,89	4,07	15,00	2,93	64,89±10,16	
Geniş aile	28,65	4,71	22,23	4,17	15,50	2,68	66,68±10,68	-
Parçalanmış aile	28,00	1,82	20,25	2,21	15,06	,57	62,75±2,87	
Test ve Anlamlılık	F=,277 p=.759		F=,429 p=,652		F=,456 p=,634		F=,498 p=,609	
Yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yer								
Büyükşehir	28,24	4,64	22,41	4,27	15,41	3,33	66,07±11,26	
İl merkezi	27,86	4,29	22,15	3,81	15,06	2,63	65,08±9,69	-
İlçe merkezi	27,96	4,38	21,55	4,10	14,78	2,84	64,34±10,19	
Kasaba	30,12	4,64	24,12	3,13	17,00	2,26	71,25±9,31	
Köy	28,08	3,82	21,17	4,15	14,91	2,60	64,17±8,89	
Test ve Anlamlılık	F=,494 p=,740		F=1,161 p=,329		F=1,306 p=,269		F=,999 p=,409	
Gelir durumu								
501-1000	28,64	4,21	22,02	4,03	15,18	3,00	65,84±10,30	
1001-1500	27,36	3,95	20,93	4,06	14,51	2,75	62,92±9,49	e,f>a,
1501-2000	27,18	5,10	21,78	4,16	14,42	3,18	63,25±11,60	b,c,d
2001-2500	28,17	3,82	21,41	3,11	15,24	1,90	64,82±7,07	
2501-3000	29,60	4,58	24,30	3,96	16,55	2,16	70,45±9,84	
3001 ve üstü	29,38	4,89	24,07	4,23	16,30	3,90	69,76±11,91	
Test ve Anlamlılık	F=1,533 p=,181		F=3,118 p=,010		F=2,474 p=,034		F=2,612 p=,026	

Tablo 4'te öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre Medya Okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde ölçeğin alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Cinsiyete göre bilgi sahibi olma, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre bilgi sahibi olma ve analiz edebilme-tepki oluşturabilme, gelir durumlarına göre analiz edebilme-tepki oluşturabilme ile yargılayabilme-örtük mesajları görebilme alt boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuş ($p < 0.05$); diğer değişkenler arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Günümüzde bilginin hızla yayılmasıyla bilgiyi, etkin olarak kullanma, analiz etme, farklı yönleri ile ele alıp eleştirebilme ve bilginin iletişimini sağlayan teknolojileri kullanma gibi becerilerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bilim ve teknolojiadaki değişim ve gelişmelerin sürekli ve hızlı olması nedeniyle bireyler yeni beceriler kazanmak ve var olan bilgi ve becerilerini sürekli güncellemek için yaşam boyu öğrenmek zorundadır (Karaman ve Karataş, 2009). Bu nedenle, bilgiye ulaşma, bilgideki mesajları çözme, değerlendirme ve iletme, bilginin farkında olma gibi özellikleri içeren bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı gibi beceriler yaşam boyu öğrenmenin de temelidir (Polat ve Odabaş, 2008).

Araştırma sonucunda öğrencilerin TV'de izledikleri ilk üç programın, müzik, eğlence programları ve filmler olduğu, izledikleri programlarda aradıkları üç temel özelliğin eğlendirme, haber, bilgi verme ve eğitim olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin interneti kullanmalarındaki üç temel sebebin bilgiye erişim, sohbet ve eğlence olduğu ve öğrencilerin gün içerisinde en çok zamanı sosyal medya ve müzik dinlemeye ayırdıkları, bu aktivitelerin ve TV izleme süresinin medya okuryazarlık düzeylerini etkilemediği anlaşılmıştır. Araştırma bulgumuzdan farklı şekilde, Karaman ve Karataş'ın çalışmasında (2009, s.799), internete erişimin, interneti kullanım ve TV izleme sıklığının medya okuryazarlığı düzeyinde anlamlı ve olumlu bir etkiye sahip olduğu, Som ve Kurt'un çalışmasında (2012, s.104) da, internet kullanım süresi ve interneti kullanma amaçlarının medya okuryazarlık düzeylerini etkilediği bulunmuştur. Çetin'in (2015, s.171) sınıf öğretmenliği adayları ile yaptığı çalışmada ise, interneti kullanma sıklığı ile medya okuryazarlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış olup araştırma sonucu çalışmamızdaki bulgularla paralellik göstermektedir. Araştırmada öğrencilerin TV izleme süresi ile medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış olup sonuçlar, Som ve Kurt'un (2012, s.104) çalışmasıyla benzerlik, Karaman ve Karataş'ın (2009, s.799) çalışmasıyla ise farklılık göstermektedir. Karaman ve Karataş (2009, s.799) araştırmalarında öğretmen adaylarının TV izleme sıklıkları ile medya okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı

farklılıklar bulmuşlardır. Bu sonucun ortaya çıkmasında çalışmamızın örneklemini oluşturan öğrencilerin televizyonu ve interneti, eğlence ve sosyal amaçlı kullanıyor olmalarının etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda öğrencilerle odak grup çalışması planlanarak televizyon ve internetin eğitsel amaçlı ve daha etkili kullanımı konusunda görüşleri alınabilir.

Araştırmada, öğrencilerin, cinsiyeti, öğrenim gördüğü sınıf düzeyi ve gelir durumlarının medya okuryazarlık düzeylerini etkilediği saptanmıştır. Ülkemizde medya okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla yapılan çalışmaların çoğunluğunun eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerle yapıldığı göze çarpmaktadır. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerini saptamak amacıyla 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılında Uşak Üniversite'si Eğitim Fakültesinde okuyan 495 öğretmen adayı ile "Medya Okuryazarlık Düzey Belirleme Ölçeği" kullanılarak bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu; bilgisayar sahipliğinin, internete erişim sıklığının, gazete takip etme durumunun ve televizyon izleme sıklığının medya okuryazarlık düzeyini olumlu bir şekilde etkilediği belirlenmiştir (Karaman ve Karataş, 2009). Yine Medya Okuryazarlığı Düzey Belirleme Ölçeği kullanılarak altı farklı üniversitenin bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencileri (n=688) ile yapılan araştırmada, öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerini; üniversiteleri, sınıf düzeyleri, internet erişim olanağı, internette geçirdikleri zaman ve interneti kullanma amaçlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir (Som ve Kurt, 2012).

2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında bilgisayar ve öğretim teknolojileri ve okul öncesi anabilim dallarında öğrenim gören öğrencilerin medya okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bir başka çalışmada öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkeninin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri öğrencileri lehine etkili olduğu ve öğrencilerin medya okuryazarlığı puanlarında TV izleme sıklığının da etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz ve Özkan, 2013).

Son yıllarda bilgisayarların yerini hem iletişim kurma özelliğine hem de bilgisayar özelliğine sahip cep telefonları almaktadır. Ayrıca taşınması da oldukça kolaydır. Öğrencilerin hemen hemen hepsinde akıllı telefonlar ve internet paketi olup internete telefonları aracılığı ile ulaşabilmektedirler. Böylece basılı ve görsel medya araçlarına da herhangi ek bir ücret ödemedi ulaşabilmektedirler. Aile gelir durumu orta ve üst seviyede olan öğrencilerin medya araçları ile daha erken tanışmış olabileceği, medya içeriklerini farklı kaynaklarla daha fazla karşılaştırma imkanına sahip olduğu düşünülmektedir. Nitekim ülkemizde 6-18 yaş aralığında bulunan çocukların medya kullanma alışkanlıkları ile ilgili yapılan araştırmada

“evde bilgisayar/tablet ve internet bulunma” oranı ile aile gelir düzeyi arasında pozitif korelasyon tespit edilmiştir. Yine aynı araştırmada kız çocukların erkek çocuklardan, daha fazla bilgisayar/tablet oyunu oynadığı, daha az oyun oynadıkları, kitap/gazete/dergi okumaya daha fazla değer verdikleri, cep telefonu kullanma sürelerinin daha uzun olduğu saptanmıştır (RTÜK, 2013). Kız öğrencilerin medya araçları ile daha fazla zaman geçirmelerinin yanında kitap/dergi okumaya da önem vermelerinden dolayı medya okuryazarlık düzeylerinin daha iyi olduğu değerlendirilmektedir. Çalışma bulgumuza benzer şekilde, öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, öğrenim görülen sınıf düzeyinin medya okuryazarlığını etkilediği, sınıf düzeyi arttıkça medya okuryazarlığının da arttığı saptanmıştır (Güven 2014). Bu bağlamda, yükseköğretimdeki bilgi birikiminin medya okuryazarlığını artırdığı, öğrencilerin yaşlarının artmasıyla daha bilinçli hale gelmelerinin ve farklı biçimlerde de olsa medya ile deneyimlerinin artmasının bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada yer alan öğrencilerin yarısı seçmeli ders olarak “Medya ve Çocuk” diğer yarısı da “Eleştirel Düşünme” almışlardır. Birinci yarıyılıda “Medya ve Çocuk” dersini alan öğrenciler ikinci yarıyılıda “Eleştirel Düşünme” dersi almışlardır. Dolayısıyla ikinci sınıfta olan her bir öğrenci hem eleştirel düşünme hem de medya okuryazarlığı dersini almış olmaktadır. Bu çalışma sonucunda sınıf düzeylerinin medya okuryazarlığını etkilediği anlaşılmış olup bu durumun da yoğun bilgi birikiminden kaynaklandığını düşündürmektedir. “Medya ve Çocuk” dersi alan öğrencilere ilk haftalarda medyayı tanıma ve medya bilinci konularında bilgi verilmiştir. Medya okuryazarlığı konusunun en önemli amaçlarından biri eleştirel bakış açısına sahip olarak medyayı bilinçli kullanmaktır. Eleştirel düşünme ise temelde sorgulama yapma becerisine sahip olmayı gerektirir. Öyle ki eleştirel düşünme becerileri aracılığıyla medya okuryazarlığı becerileri kazandırılabilir (Kurt ve Kürüm, 2010).

Avrupa Birliği, medya okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı eğitimi konusunda oldukça geniş çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalardan biri de “*Avrupa’daki Medya Okuryazarlığı Düzeylerini Değerlendirmek İçin Belirlenen Sınama ve Geliştirme Kriterleri*” (2011) başlıklı araştırmadır. Araştırmada kullanılan anket ile bireylerin; kullanım becerisi (internet kullanma, dosya eklentili mail atma, web sayfası oluşturma, kitap, gazete okuma...vb.), eleştirel anlama (gazetelerin güvenilirliği, gizli reklamın farkında olma, gerçekçi olmayan vücut ölçülerinin farkında olma, istenmeyen mesaj ve e-mailleri engelleme, bilginin doğruluğunu diğer kaynaklardan doğrulama, ... vb.) ve iletişim yetkinliği (her türlü içerik yazma, video ve işitsel malzeme geliştirme, kendi ürettiği içeriği web sitesine paylaşım için

yükleme, ..vb.) olmak üzere üç alanda ki medya okuryazarlık düzeylerine bakılmış ve her alan için temel, orta ve gelişmiş düzey olmak üzere üç düzey belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kullanım becerisinin %34'ü, eleştirel anlamının %31'i ve iletişim yetkinliğinin %16'sının medya okuryazarlığı konusunda gelişmiş düzeyde olduğu belirlenmiştir (Akkor Gül, 2013).

Günümüzde medya okuryazarlığı eğitimi alanında lider konumda olan Kanada'da 1960'lı yıllarda "Ekran Eğitimi" ile başlamıştır (Altun, 2010). 1960'lı yıllar ülkemizde radyonun ağırlıkta kullanıldığı televizyonun ise çok az sayıda evde olduğu dönemlerdir. Ülkemizde geçmişi çok eski olmayan medyanın insanlar üstündeki etkisi ve medya okuryazarlığı eğitimi çalışmaları oldukça yenidir. Bu konudaki ilk çalışmalar RTÜK'ün 2004 yılında ki toplantısının ardından medya okuryazarlığı dersinin ders programlarına eklenmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı ile iletişime geçmesi ve 2006 yılında 6, 7 ve 8. sınıf müfredatına haftada bir saat seçmeli ders olarak konulması ile başlamıştır (Altun, 2014). 2012 yılında MEB, RTÜK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliği ile "Medya Okuryazarlığı Çalıştayı" yapılmış ve çalıştay sonucunda medya okuryazarlığı eğitiminin okulöncesinden itibaren tüm eğitim kademelerinde diğer derslerle ilişkilendirilerek verilmesi kararı vurgulanmıştır (RTÜK, 2012). Ancak bu uygulamaya ülkemizde tüm okullarda tam olarak geçilmediği gözlenmekte olup araştırma grubunu oluşturan öğrencilerle yapılan görüşmelerde zorunlu öğrenim hayatları boyunca herhangi bir medya okuryazarlığı dersi almadıkları öğrenilmiştir.

Sonuç

Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri ortalamasının üstünde olup öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve gelir durumları medya okuryazarlık düzeylerini etkilemektedir.

Ülkemizde her türlü içerik yazma, video ve işitsel malzeme geliştirme, kendi ürettiği içeriği web sitesine yükleme gibi iletişim yetkinliği alanına yönelik yeterli sayıda araştırmanın olmadığı, bu konuda daha fazla sayıda araştırmanın yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Üniversite eğitimi, sadece mesleki temel bilgileri vermekle kalmaz, farklı bölgelerden, kültürlerden gelen farklı beceri, ilgi, görüş ve inanca sahip insanlarla bir araya gelme fırsatı sağlayarak, bireyin sahip olduğu kalıpların dışına çıkmasına, dünyaya daha geniş açıdan bakmasına olanak sağlar, kısaca bireyi hayata hazırlar. Bu noktada öğrencilerin her anlamda

gelişmelerinin sağlanması için çağın gerektirdiği bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir. İnsanların uyanık olduğu zamanlarının büyük bir bölümünü medya araçları karşısında geçirdiği düşünüldüğünde medyaya eleştirel gözle bakabilmek oldukça önem kazanmaktadır.

Sağlık alanında çalışan profesyonellerin önemli ve ilk hedeflerden biri sağlığı koruma ve geliştirmedir. Bu kapsamda kamuoyu bilgilendirme çalışmaları önem arz etmektedir. Her gün birçok televizyon programında, gazetelerde sağlıkla ilgili çok sayıda haber yer almaktadır. Sağlık personelinin halkı bilinçlendirebilmesi için medyayı doğru kullanma, eleştirel bakış açısı ile bakabilme ve bireylerin medyada yer alan haberler konusunda uyurabilme becerisine sahip olması gerekmektedir. Ayrıca topluma yönelik sağlık eğitimi uygulamalarında görsel ve işitsel araç olarak medya araçlarının kullanılması konuyu daha dikkat çekici kılmakta ve öğrenmenin kalıcılığını sağlamaktadır. Bu noktada medya okuryazarlığı düzeyini artırmak amacıyla sağlık bilimleri alanında öğrenim gören öğrencilerinin medya içeriği üretme konusunda bilgi ve becerilerinin artırılması ve seçmeli derslerde bu programlara yer verilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Akkor Gül, A. (2013). Avrupa Birliği'nde Medya Okuryazarlığı: Düzenleme ve Çalışmalarda Gözlemlenen Eğilimler. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 4 (11): 15-33. Doi: 10.5824/1309-1581.2013.1.002.x.
- Altun, A. (2009). Eğitim Bilim Açısından Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Programına Eleştirel Bir Yaklaşım. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (3); 97-109.
- Altun, A. (2014). Medya Okuryazarlığı Eğitimine Yönelik Türkçe Yayınlar: Bir Bibliyografya Denemesi. (Ed. Yılmaz, M.). *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4 (9); 5-15.
- Barrett, O.,B., Braham, P. (1995). *Media, Knowledge and Power*. London: Routledge.
- Babad, E., Peer, E., Hobbs, R. (2012). Media literacy and media bias: Are media literacy students less susceptible to nonverbal judgment biases? *Psychology of Popular Media Culture*, Vol 1(2), 97-107.
- Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*, Cambridge: Polity Press.
- Çetin, B (2015). Determination of media and television literacy levels of classroom teacher candidates, *Journal of Theory and Practise in Education*, 11(1): 171-190.
- Demiralay, R., Karadeniz, Ş. (2009). İlköğretimde Yaşam Boyu Öğrenme İçin Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Geliştirilmesi. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 3 (2), 89-119.
- Desmond, R. (1996). (Ed. Flood, J., Heath, S.B. and Lapp, D.). "TV Viewing, Reading and the Media Literacy". *Handbook of Research on Teaching Literacy Through the Communicative and Visual Arts. A Project of the International Reading Association*. New York: Macmillan Library Reference.
- Güven, İ. (2014). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2): 787-800.
- İnceoğlu, M.Ç. (2007). "Görsel-İşitsel Arşivcilik, Kültür Mirası Ve Film Arşivleri", *Journal of Yaşar University* (e-journal). No. 11, Vol.3.
- Ishikawa, H., Kiuchi, T. (2010). Health Literacy and Health Communication. *Biopsychosoc Med*, 4:18 (e-journal). doi:10.1186/1751-0759-4-18 Erişim Tarihi: 10.10.2015 <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/>.
- Karaman, M. (2010). Öğretmen Adaylarının TV ve İnternet Teknolojilerini Kullanma Amaç ve Beklentilerinin Medya Okuryazarlığı Bağlamında Değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2); 51-62.
- Kurt, A.A., Kürüm, D. (2010). Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişki: Kavramsal Bir Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (2); 20-34.
- Lyman, P., Varian, H.R. (2003). How Much Information? Erişim Tarihi: 17.09.2015 <http://www2.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info-2003/>.
- Masterman, L. (1997). A rationale for media education. In R. Kubey (Ed.), *Media literacy in the information age: Current perspectives, Information and behavior* (Vol. 6) (pp. 15–68). New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- New Zealand Broadcasting Standards Authority, (2007). *Media Literacy Information in New Zealand: A Comparative Assessment Of Current Data In Relation To Adults*. New Zealand: Department of Communication and Journalism, Massey University. Erişim Tarihi: 22.09.2015 <https://bsa.govt.nz/.../Media-Literacy-Information>.
- Oğuz, O., Oktay, A., Ayhan, H. (2004). *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul:

- Dem Yayıncılık.
- Postman, N. (2006). Teknopoli: *Yeni Dünya Düzeni* (Çev. Yılmaz, M.E.). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Potter, W.J. (2005). *Media Literacy* (Third edition). Thousand Oaks: California: Sage Publications.
- Som, S., Kurt, A. (2012). Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Medya Okuryazarlık Düzeyleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(1); 104-119.
- Şahin, A. (2011). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı: Öğretmenler, Öğretmen Adayları Ve Medya İle Bağı Olan Herkes İçin*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Thoman, E., Jolls, T. (2008). *21. Yüzyıl Okuryazarlığı*. (Çev. Elma, C. ve Kesten, A.) Ankara: Ekinoks Yayınları.
- RTÜK (2012). Yaşam Boyu Medya Okuryazarlığı Çalıştayı, Ankara. Erişim Tarihi: 23.09.2015 <http://www.medyakuryazarligi.org.tr>.
- TÜİK (2015). Sabit Telefon, Cep Telefonu ve İnternet Abone Sayısı. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Tarihi: 22.09.2015 www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?
- RTÜK (2013). Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması. 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi. Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Kamuoyu Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı. Erişim Tarihi: 23.09.2015 <http://www.rtuk.org.tr/Home/SolMenu/89>